

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д-р Мария Младенова Кичева-Кирова
при Югозападен университет „Неофит Рилски“-Благоевград

„Неофит Рилски“, член на научно жури за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (социално-културната сфера)“, съгласно

Заповед № 24 от 10.01.2025 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ Благоевград и на основание чл. 9 от ЗРАСРБ, чл. 30, ал. 3 от Правилника за прилаганета на ЗРАСРБ, чл.4, ал 3 от Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“ и решение на факултетния съвет на Стопански факултет /Протокол № 19/ 07.01.2025 г. във връзка с провеждането на защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ по по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство(социално-културна сфера) професионално направление 3.8 „Икономика”, област на висше образование Социални, стопански и правни науки на Драгомира Стоянова Банкова, докторант в задочна форма на обучение в катедра „Финанси и отчетност“ с **тема на дисертационния труд: „СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПОЛИТИКИ ЗА АДАПТИРАНЕ НА ДЕЦАТА КЪМ ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СРЕДА”**

I. Биографична информация за докторанта:

Кандидатът за образователната и научна степен „доктор” Драгомира Стоянова Банкова е родена на 19.08.1971г. Висшето си образование, Магистър по “ Предучилищна педагогика” получава през 1993 година в ПУ

„Паисий Хилендарски“ гр. Пловдив и Магистър по “ Начална училищна педагогика”, през 1996 година в същия университет. От 1993 година работи последователно като детски и начален учител в различни детски градини и училища. В момента Драгомира Банкова работи като старши начален учител в гр. София. Зачислена е като задочен докторант в Катедра „Икономика“ на Стопанския факултет със Заповед №1553/02.10.2020 на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски”.

II. Обща оценка на представения дисертационен труд и извършената научно-изследователска дейност:

Дисертационният труд, представен от Драгомира Банкова, е разработен под научното ръководство на проф. д-р Райна Димитрова и е посветен на **актуална и значима за българското образование тема.**

Изборът на темата се основава, на недостатъчната проученост на социално и икономическите политики, за адаптиране на децата към образователната среда.

➤ Структуриран е съгласно изискванията в увод, три глави, заключение, използвана литература и приложения. С уводната част докторантът **аргументирано** е обосновал актуалността и значимостта на дисертационния труд. Тезата, предмета, обекта, целта и задачите на изследването очертават ясно насоките на изследователските търсения на докторанта като определят начините на протичане на този процес. Подбраният от докторанта методологичен инструментариум се подчинява на определено вътрешно взаимодействие. Може да се приеме, че приложената съвкупност от методи и подходи съответства на спецификата на обекта и предмета на изследване. Трите глави на дисертационния труд представят същността на изследването в теоретичен и методологичен аспект като представят “ факти и финансовото изражение на много и различни

национално представителни данни, което би могло да се използва като отправна точка за последващи анализи и коментари по отношение на обхвата, ефективността, постигнатия в практиката ефект и да се набележат следващи стъпки за мерки, дейности и политики, насочени към усъвършенстване на социално-икономически политики за адаптиране на децата в образователната среда.

Ето защо в обобщен вид основните изводи относно финансираните от държавата социално-икономически политики в сферата на образованието, които оказват социално-икономически ефект за обществото (местен бизнес, родители, ученици) и съдействат за по-успешната адаптация на децата и учениците в образователната среда по своята същност са преди всичко икономически.

I. На национално равнище и в законови постановки основните изводи са свързани с проблема за социално-икономическите политики за адаптиране на децата в образователната среда.

II. На равнище реална педагогическа практика и рефлектиране на социално-икономическите политики са свързани с адаптиране на децата в образователната среда.

В заключение на дисертационното изследване и въз основа на анализиранията и представена в текста до момента информация, могат да се направят редица **изводи** относно мерките и социално-икономическите политики, насочени към създаване на подходящи условия за адаптация на децата/учениците в образователната среда.

Въз основа на направения в дисертационното изследване анализ на нормативната регламентация и обективното реализиране в педагогическата практика на анализиранияте социално-икономически мерки, с оглед повишаване на позитивния ефект по посока адаптиране на

децата в образователната среда, докторантът посочва редица конкретни предложения за бъдещи проучвания и целенасочени социално – икономически политики.

В края на дисертацията докторантът обобщава резултатите характеризиращи теоретичната и практическа значимост в теоретичен, методологичен и приложен аспект.

Предложеният дисертационен труд е добре структуриран и балансиран, като отделните глави са логически обвързани и подчинени на основната цел на дисертацията. Това придава на дисертацията целенасоченост, последователност и завършен вид. Структурата на дисертационния труд, критичния анализ на методите за изследване, интерпретацията на първичната информация и получените резултати доказват, че докторантът е в състояние да провежда самостоятелни научни изследвания.

За участието си в процедурата по защита на дисертационен труд Добромира Банкова е представила:

- 1) **Разработен дисертационен труд** в обем 318 стр. компютърно набран текст, 158 литературни източници, 11 фигури и 24 таблици.
- 2) **Автореферат от 54 страници**
- 3) **Шест статии** в научни списания, **от които една в съавторство с научния ръководител.** В представените научните публикации фактически е **отразен в голяма степен** дисертационния труд в различни степени на завършеност и с акцент върху отделни проблемни моменти и научни търсения.

По отношение на **структурата и съдържанието** на дисертационния труд на кандидата, следва да се отбележи, че същият е структуриран във въведение, три глави, заключение, използвана литература и приложения. Основният текст на дисертацията е в обем от 318 стр., а библиографската

справка е респективно в обем от 158 литературни източника от които 76 са на български език, 25 от източници са на нормативни документи, 32 източника – на английски език, а 25 са класифицирани от автора като Електронни източници.

Така представената структура на дисертационния труд показва **стремеж да се отговори на изискванията за композиционна цялостност и съразмерност** на отделните му части. Преобладаващият обем на литературните и информационни източници са на български език в общия брой на библиографските източници показва желанието на автора да проучи максимално голям брой публикации, имащи отношение към темата на дисертацията.

Цитиранията са коректни, съгласно установените стандарти.

Считам, че в този си обем тематиката на дисертационния труд добива завършеност, като са обхванати теоретичните, методологичните и приложните въпроси на проведеното от дисертанта изследване.

Подборът и боравенето с библиографския апарат показват обстойното запознаване на докторанта с научните достижения в областта, която изследва, както и способността му да изразява и аргументира позиция по отношение на тях.

III. Оценка на съдържанието и разработеността на отделните части на дисертационния труд:

По отношение на Въведението:

Въведението на дисертационния труд започва с обосновка на актуалността и значимостта на изследваната проблематика която се определя от възможността за успешната адаптация на децата/учениците към образователната система и как това се подпомага от националните социално-икономически политики в периода 2015–2023г. и прилаганите социално-икономически политики за адаптиране на децата в

образователната среда, се предполага от тревожни данни в официалната статистика на Р. България за броя на лицата, подлежащи на училищно образование, но реално останали извън него.

След това във въведението са представени изследователската теза, обекта и предмета на изследване, целта и задачите на дисертационния труд, методологията и ограниченията на изследването, научната новост и полезност на дисертационния труд.

Като **Предмет** на дисертационното изследване може да се посочи разкриването на взаимовръзка между вляганите от държавата финансови средства и постигания социален ефект за подобряване на училищната среда, както и за по-успешното адаптиране на учениците в нея.

За Обект на дисертационното изследване са социално-икономическите политики на национално ниво, насочени към дейности, свързани с адаптирането на децата към образователната среда и нейното оптимизиране.

За основна Цел на дисертационното изследването е посочено да се установи ползата от социално-икономическите политики на равнище държавно финансиране и концепция за развитие в сферата на образованието, както и начинът, по който те рефлектират по посока подобряване на условията за адаптиране на децата и учениците в образователната среда.

Основната научна хипотеза на дисертационния труд е, че Финансираните от държавата социално-икономически политики¹ в сферата на образованието оказват положителен социално-икономически ефект за

¹ <https://www.science.uard.bg> › article › download, PDF, D Bankova · 2023 — образованието оказват социално-икономически ефект за обществото (местен бизнес, родители, ученици) и съдействат за по-успешната адаптация на ...

обществото (местен бизнес, родители, ученици) и съдействат за по-успешната адаптация на децата и учениците в образователната среда².

Докторската дисертация е разработена в условията на реална ограниченост, по отношение време, място, методология и обхват свързани с:

-отсъствие на национално и международно ниво на цялостно научно изследване за ефекта от прилагането на държавните социално-икономически политики, насочени към сферата на средното образование, и постиганият чрез тях краен ефект в реалната училищна среда, както и за мнението на обществото на родителите на деца и ученици в училищна възраст. На практика това се явява един от основните приносни моменти при направеното дисертационно изследване.

-затруднение представлява и достъпът до пълния обем от информация за дейности и социално-икономически политики в сферата на училищното образование, за училищата, включени в изпълнение на финансирани от МОН и от държавния бюджет или от частни лица и местни организации дейности за подобряване на училищната среда и повишаване на привлекателността ѝ с оглед по-лесната адаптация на учащите в образователната среда.

Изводите на изследването са ценни и може да бъдат като фундамент на бъдещи изследвания.

Предметът, обектът, целта и задачите на изследването са правилно формулирани. Хипотезата на дисертационния труд е правилно построена и аргументирана. Добросъвестно са посочени ограниченията и трудностите, с които докторантът е срещнал при провеждането на изследването.

² Dragomira Bankova, *Southwestern University "Neofit Rilski"* University of Agribusiness and Rural Development, Plovdiv, 26-27 October 2023

По отношение на Глава I – СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПОЛИТИКИ В ОБРАЗОВАНИЕТО И ТЯХНОТО ФИНАНСИРАНЕ.:

Първа глава на изследването се прави преглед на оптималното разходване на обществения финансов ресурс в сферата на образованието и съчетаването му с повишаване на привлекателността на образователната институция като среда за личностно развитие на обучаваните.

Акцентира се и върху това - доколко социално насочените мерки, финансирани със средства от държавния бюджет и по Оперативни програми, реално постигат ефекта, който се очаква и как финансовите стимули съдействат за превръщането на институцията училище в сигурна и приятна среда за пребиваване на учениците, за стимулиране на техните индивидуални способности и потребности, за успешна социализация и адаптация. В този смисъл разработваната в дисертационния труд тема има своята актуалност и значимост.

Главата е структурирана в три точки:

В първата точка са анализирани основни количествени характеристики на състоянието и развитието на образованието в Република България.

Във втора точка е разгледано финансиране на училищното образование.

В трета точка е посочено реализиране на социално-икономически политики чрез финансираните от МОН и Национални програми за развитие на образованието

По отношение на Глава II – СПЕЦИФИКА НА АДАПТИРАНЕТО НА ДЕЦАТА/УЧЕНИЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СРЕДА.

Във Втора глава на научния труд, акцентът е върху спецификата на адаптирането на децата и учениците в съвременните условия на образователната среда. На основата на анализа се потвърждават и редица изводи.

Трите точки, разработени в тази глава са:

В първа точка са систематизирани факторите с най-съществено влияние върху адаптацията на първокласника към училищните условия и образователната среда.

Във втора точка е посочена адаптацията на ученика към образователната среда при преминаване в следващ етап на образование.

В трета точка е Приобщаващо образование и адаптиране към образователната среда на деца/ученици със специални образователни потребности.

По отношение на Глава III – ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПОЛИТИКИ И СПЕЦИФИКИ В АДАПТИРАНЕТО НА ДЕЦАТА В ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СРЕДА

В Трета глава на научния труд, акцентът е върху проведените анкетно и емпирично проучване.

Главата трета е структурирана в четири точки:

В точка първа е посочена Методическата рамка на емпиричното изследване

В точка втора са анализирани резултатите от анкетното проучване с родители на ученици в начален етап на основна образователна степен (I –IV клас) за социално-икономическите политики и специфики в адаптирането на децата им в образователната среда.

В точка трета са анализирани резултатите от анкетното проучване с родители на ученици в прогимназиален етап на основна образователна степен (V –VII/VIII клас) за социално-икономическите политики и специфики в адаптирането на децата им в образователната среда.

В точка четвърта е извършен анализ на резултатите от анкетното проучване с родители на ученици в гимназиален етап на средна образователна степен (VIII-X/XII клас) за социално-икономическите

политики и специфики в адаптирането на децата им в образователната среда.

IV. Оценка на научните и практически резултати и приноси на дисертационния труд

В представения от докторант Драгомира Стоянова Банкова дисертационен труд могат да бъдат открити следните научни приноси:

1) Дисертационното изследване е първото и единствено, което многоаспектно разглежда и представя ефектите от стартиралата през 2015г. с приемането на актуалния Закон за предучилищното и училищното образование (ЗПУО 2015) реформа в средното образование в Р. България по отношение на:

а. а) нормативна регламентация (ЗПУО 2015, Наредби, Механизъм и др.),

б. б) инвестиран финансов ресурс в реализираните в периода 2015–2023г. Национални програми в сферата на училищното образование,

в. в) постигнатите резултати, както и обективното състояние и оценяване от потребителите (родители, граждани) на прилаганите като държавна политика социално-икономически мерки, свързани с подпомагане на адаптирането на учениците в образователната среда.

2) В изложението на дисертационния труд в различен ракурс и с открояване на причинно-следствена обосновааност са представени национално представителни статистически данни (от НСИ) за: броя на училищата и общият брой на учениците в страната и децата в детска градина , към които са насочени социално-икономическите мерки за подобряване на адаптацията в образователната среда;

3) Това позволява систематизираните данни да бъдат подлагани на анализ и интерпретация от различна гледна точка и от следващи

изследователи – в сферата на финансовата обоснованост на разходите за подобряване на образование и за увеличаване на обхвата и задържане в училище на ученици в риск, както и за координиране на социално-икономически мерки в сферата на училищния мениджмънт и неправителствени организации, ангажирани с училищното образование и преодоляване на сегрегацията в маргиналните социални общности – етнически, мигрантски, езикови и т.н.

4) Доказан е положителният ефект от прилаганите социално-икономически мерки за адаптиране на децата и учениците в училищната среда – чрез подобряването на материално-техническите средства в училищата и повишаване на сигурността на средата; доказателство да това е ефектът по включване, задържане и връщане в образователната система на над 50 хил. ученици, въз основа на дейностите по „Междуинституционалният механизъм за обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст“.

5) Практико-приложен принос на дисертационния труд са представените обобщени данни и техният задълбочен анализ за реално усетеният от родителите и обществото ефект от прилаганите социално-икономически политики за адаптиране на деца и ученици в образователната система.

а. Въз основа на тези данни и задълбоченият им анализ, докторантът посочва проблемните пунктове, в които насочените социално-икономически политики все още не постигат очакваните резултати в училищната адаптация на учениците, обучаващи се в начален, прогимназиален и гимназиален етап.

б. Маркира пунктове за предстоящи промени и създаване на нови механизми и държавни политики по отношение на по-лесната и

добра адаптация на учениците при прехода между отделните етапи в образователната система.

Критични бележки, препоръки и въпроси

В представения дисертационен труд освен горепосочените положителни моменти и приноси се наблюдават и някои слабости.

При обобщаване на теорията в глава първа, докторантът следва да прави по-ясни изводи и да формира по-категорично мнение, което да придаде по-задълбочено авторово мнение.

Би било добре всяка глава на дисертацията да завършва с изводи.

По отношение на направените препоръки може да се посочи, че докторантът се е съобразил с тях и ги отразил в дисертационния труд.

Посочените критични бележки в никакъв случай не понижават качеството на извършения анализ, който смятам за висок.

V. Заключение:

Въз основа на така представените обстоятелства и Доклада за отразените забележки и препоръки от предварителното обсъждане и Таблицилата с отразените забележки и препоръки, **заявявам своята положителна оценка** на представения за предварително обсъждане дисертационен труд на тема **„СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПОЛИТИКИ ЗА АДАПТИРАНЕ НА ДЕЦАТА КЪМ ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СРЕДА”** с автор Драгомира Стоянова Банкова и предлагам на Катедрения съвет на катедра „Финанси и отчетност” да присъди научната и образователна степен „Доктор по икономика“.

Рецензент:

проф. д-р Мария Кичева- Кирова

25.01.2025 г.,

гр. Благоевград

REVIEW

from Prof. D-r Maria Kirova- Kicheva

as a member of the scientific jury in competition for the educational and scientific degree "doctor" in the scientific specialty "Organization and management outside the sphere of material production (social-cultural sphere)", according to Order No. 24 from 10.01.2025 of the Rector of "Neofit Rilski" University Blagoevgrad and on the basis of Art. 9 of ZRASRB, art. 30, paragraph. 3 from the Regulations for the implementation of the ZRASRB, article 4, paragraph 3 of the Internal rules for the development of the academic staff at the "Neofit Rilski" University and decision of the faculty council of the Faculty of Economics /Protocol No. 19/ 07.01.2025. in connection with the conduct of competition for Phd degree in a scientific specialty "Organization and management outside the sphere of material production (social and cultural sphere) professional direction 3.8 "Economics", field of higher education Social, economic and legal sciences of Dragomira Stoyanova Bankova, PhD candidate in part-time study in the department of "Finance and Accountability" with the topic of the doctoral thesis: "SOCIAL-ECONOMIC POLICIES FOR ADAPTATION OF CHILDREN TO THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT"

I. Biographical information about the PhD candidate:

The candidate for the educational and scientific degree "Phd" Dragomira Stoyanova Bankova is born on August 19, 1971. She graduated in Master's degree in "Preschool Pedagogy" in 1993 at "Paisiy Hilendarski" University in Plovdiv and graduated in Master's degree in "Elementary School Pedagogy" in 1996 at the same university. Since 1993, she has worked successively as a kindergarten and primary teacher in various kindergartens and schools. Dragomira Bankova

currently works as a senior primary teacher in the city of Sofia. She is enrolled as a part-time Phd student in the Department of Economics of the Faculty of Economics with Order No. 1553/02.10.2020 of the Rector of “Neofit Rilski” University.

II. General assessment of the presented doctoral thesis and the performed research activity:

The doctoral thesis, presented by Dragomira Stoyanova Bankova, is developed under the scientific guidance of Prof. Dr. Raina Dimitrova and is dedicated to a current and significant topic for the Bulgarian education.

The choice of the topic is based on the insufficient study of social and economic policies for adapting children to the educational environment.

It is structured according to the requirements - introduction, three chapters, conclusion, references and applications. In the introductory part, the Phd candidate based herself with arguments the importance and the significance of the dissertation work.

The thesis, the subject, the object, the purpose and the tasks of the research clearly outline the directions of the Phd candidate's research pursuits by determining the ways of this process. The selected by the Phd candidate methodological tool is a subject of a certain internal interaction. It can be assumed that the applied set of methods and approaches corresponds to the specificity of the object and the subject of research. The three chapters of the dissertation presented the essence of the research in a theoretical and methodological aspect by presenting facts and the financial statements of many and varied nationally representative data. This could be used as a starting point for subsequent analysis and comments in terms of scope, effectiveness, the effect achieved in practice. To indicate next steps for measures, activities and policies aimed at improving socio-economic policies for children's adaptation in the educational environment.

The main conclusions regarding the state-funded socio-economic policies in the field of education, which have a socio-economic effect for the society (local business, parents, students) and contribute to the more successful adaptation of children and students in the educational environment are primarily economic by nature.

I. The main conclusions are related to the problem of socio-economic policies for the adaptation of children in the educational environment at the national level and in legislation.

II. At the level of real pedagogic practice and reflection of socio-economic policies, they are related to the adaptation of children in the educational environment.

In conclusion of the dissertation research and based on the analyzed and presented information, it could be done number of conclusions regarding measures and socio-economic policies aimed at creating appropriate conditions for the adaptation of children/students in the educational environment.

Based on the analysis made in the dissertation research of the normative regulation and the objective implementation in pedagogical practice of the analyzed socio-economic measures and with a aim to increase the positive effect toward the adaptation of children in the educational environment, the PhD candidate points out a number of specific proposals for future studies and targeted social -economic policies.

In conclusion, the PhD candidate summarizes the results characterizing the theoretical and practical significance in a theoretical, methodological and applied aspect.

The proposed dissertation work is well structured and balanced, and the individual chapters are logically linked and subordinated to the main objective of the dissertation. This gives the thesis focus, consistency and a finished look. The structure of the dissertation work, the critical analysis of the research methods,

the interpretation of the primary information and the obtained results prove that the Phd candidate is able to conduct independent scientific researches.

Dragomira Stoyanova Bankova is presented for her participation in the Phd procedure:

1) A developed doctoral thesis in the volume of 318 pages. computer typed text, 158 literary sources, 11 figures and 24 tables.

2) Abstract of doctoral thesis of 54 pages

3) Six articles, one of which is co-authored with the supervisor in scientific journals.

In fact, in the presented scientific publications are reflexed to a large extent the doctoral thesis in different degrees of completion and with an emphasis on different problematic moments and scientific researches.

The doctoral thesis, presented by Dragomira Stoyanova Bankova, was developed under the scientific guidance of prof. Dr. Raina Dimitrova and is dedicated to a current and significant topic for Bulgarian education.

Regarding the structure and content of the Phd candidate's doctoral thesis, it should be noted that it is structured in: an introduction; three chapters; a conclusion; references and applications. The main text of the dissertation is in the volume of 318 pages, and the bibliographic reference is respectively in the volume of 158 literary sources, of which 76 are in Bulgarian language, 25 sources from legislation, 32 sources are in English language and 25 are classified by the author as Electronic sources.

The presented structure of the doctoral thesis shows an effort to meet the requirements for compositional integrity and proportionality of its parts. The predominant volume of literary and information sources is in Bulgarian language. The total number of bibliographic sources shows the desire of the author to study as many publications as possible related to the topic of the dissertation.

Citations are correct, according to established standards.

I consider that in this volume the topic of the doctoral thesis is complete, as the theoretical, methodological and applied issues of the research conducted by the Phd candidate are covered.

The selection and handling of the bibliographic apparatus show the Phd candidate extensive knowledge of the scientific achievements in the field, which she is researching, as well as her ability to express and state a position in relation to them.

III. Assessment of the content and development of the individual parts of the doctoral thesis:

Regrading the introduction:

The introduction of the doctoral thesis begins with a grounds of the importance and significance of the researched issue, which is determined by the possibility of the successful adaptation of the children/students to the educational system and how this is supported by the national socio-economic policies in the period 2015–2023. The implemented socio-economic policies for adapting children to the educational environment, is provided by alarming data in the official statistics of Republic Bulgaria for the number of pupils subject to school education, but actually left out of it.

Further, in the introduction are presented the research thesis, the object and subject of research, the purpose and tasks of the doctoral thesis, the methodology and limitations of the research, the scientific novelty and usefulness of the dissertation.

As the subject of the dissertation research are pointed the relationship between the financial resources invested by the state and the achieved social effect for the improvement of the school environment, as well as for the more successful adaptation of the students in it.

The object of the dissertation research are the socio-economic policies at the national level, directed toward activities related to the adaptation of children to the educational environment and its optimization.

The main aim of the doctoral thesis is to establish the benefit of socio-economic policies at the level of state funding and the concept of development in the field of education, as well as the way in which they reflect in the direction of improving the conditions for the adaptation of children and students in the educational environment.

The main scientific thesis of the doctoral thesis is that state-funded socio-economic policies in the field of education have a positive socio-economic effect on society (local business, parents, pupils) and to contribute to more successful adaptation of children and pupils in the educational environment.

The doctoral thesis is developed under the conditions of real limitations, in terms of time, place, methodology and scope related to:

- absence at the national and at international level of a complete scientific study on the effect of the implementation of state socio-economic policies aimed at the field of secondary education, as well as the achieved final effect in the real school environment, also on the opinion of the society of the parents of children and school-aged students. In practice, this is one of the main contributing points in the doctoral thesis.

- difficulty which represents the access to the full volume of information for the activities and socio-economic policies in the field of school education, for the schools financed by the Ministry of Education and Culture and the State budget or by private individuals and local organizations to improve the school environment and to raise its attractiveness with a view to easier adaptation of pupils in the educational environment.

The conclusions of the research are valuable and can be used as a foundation for future research.

The subject, object, purpose and tasks of the research are correctly formulated. The thesis of the dissertation is properly constructed and stated. The limitations and the difficulties are pointed with which the Phd candidate encountered by conducting the research.

Regarding Chapter I – SOCIO-ECONOMIC POLICIES IN EDUCATION AND THEIR FINANCING:

The first chapter of the research reviews the optimal spending of public financial resources in the field of education and its combination with increasing the attractiveness of the educational institution as an environment for the personal development of students.

It is emphasized on the extent to which the socially oriented measures, financed with funds from the state budget and European Union funds, actually achieve the expected effect. How the financial incentives contribute to the transformation of the school institution into a safe and pleasant environment for students to live in, for stimulation of their individual abilities and needs, for successful socialization and adaptation. In this sense, the topic developed in the doctoral thesis has its relevance and significance.

The chapter is structured in three points:

In the first point, the main quantitative characteristics of the state and development of education in the Republic of Bulgaria are analyzed.

In the second point is revealed the financing of school education.

In the third point is indicated the implementation of socio-economic policies financed by the Ministry of Education and Science and National Programs for the Development of Education.

Regarding Chapter II - SPECIFICITY OF THE ADAPTATION OF CHILDREN/STUDENTS IN THE MODERN CONDITIONS OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT.

In the Second Chapter of the doctoral thesis, the emphasis is on the specifics of the adaptation of children and students in the modern conditions of the educational environment. Based on the analysis, a number of conclusions are confirmed.

The three points developed in this chapter are:

In the first point, the factors with the most significant influence on the first-grader's adaptation to school conditions and the educational environment are systematized.

The second point indicates the student's adaptation to the educational environment when moving to the next stage of education.

The third point is the inclusive education and adaptation to the educational environment of children/students with special educational needs.

Regarding Chapter III – EMPIRICAL RESEARCH OF SOCIO-ECONOMIC POLICIES AND SPECIFICITIES IN THE ADAPTATION OF CHILDREN IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

In the third chapter of the doctoral thesis, the emphasis is on the conducted survey and empirical research.

Chapter three is structured in four points:

In point one, the methodological framework of the empirical study is specified

In the second point, the results of the survey with parents of students in the initial stage of basic education (I-IV class) are analyzed for the socio-economic policies and specifics in the adaptation of their children in the educational environment.

In point three, the results of the survey with parents of students in junior high school at the basic educational level (V-VII/VIII class) are analyzed for socio-economic policies and specifics in the adaptation of their children in the educational environment.

the adaptation of their children in the educational environment.

In the fourth point, an analysis of the results of the questionnaire survey with parents of students in the high school stage of secondary education (VIII-X/XII class) was carried out for the socio-economic policies and specifics in the adaptation of their children in the educational environment.

IV. Assessment of the scientific and practical results and contributions of the doctoral thesis

The following scientific contributions can be highlighted in the dissertation presented by PhD candidate Dragomira Stoyanova Bankova:

1) The dissesdoctoral thesis is the first and only one that multi-facetedly examines and presents the effects of the launched in 2015 with the adoption of the current Law on Preschool and School Education (ZPUO 2015) reform in secondary education in R. Bulgaria in relation to:

- a. legislation (ZPUO 2015, Regulations, Mechanism, etc.),
- b. invested financial resources in the period 2015-2023. National programs in the field of school education,
- c. the achieved results, as well as the objective status and assessment by users (parents, citizens) of the socio-economic measures applied as a state policy, related to supporting the adaptation of students in the educational environment.

2) In the doctoral thesis in different perspective and with revealing the cause- corollary validity are presented Nationally representative statistical data (from NSI) for: the number of schools and the total number of students in the

country and children in kindergarten, to whom are directed the socio-economic measures for improvement of the adaptation in the educational environment;

3) This allows the systematized data to be subjected to analysis and interpretation from a different point of view and by subsequent researchers - in the field of the financial validity of the costs for improving education and for increasing the range for retention in school of students at risk, as well as for coordination of socio-economic measures in the field of school management and non-governmental organizations involved in school education and overcoming segregation in marginal social communities – ethnic, migrant, linguistic, etc.

4) The positive effect of the applied socio-economic measures for the adaptation of children and students in the school environment has been proven - by improving the material and technical means in the schools and increasing the security of the environment; proof that this is the effect of inclusion, retention and return to the education system of over 50 thousand pupils, based on the activities of the "Inter-institutional mechanism for inclusion and retention in the educational system of children and students of compulsory preschool and school age".

5) A practical-applied contribution of the dissertation work is the presented summary data and their in-depth analysis of the effect actually felt by parents and society of the implemented socio-economic policies for the adaptation of children and students in the educational system.

Based on these data and their in-depth analysis, the Phd candidate points out the problem points in which the targeted socio-economic policies do not yet achieve the expected results in the school adaptation of students studying in elementary, junior high and high school.

It marks points for upcoming changes and the creation of new mechanisms and state policies regarding the easier and better adaptation of students during the transition between the stages in the education system.

Critical notes, recommendations and questions

In addition to the above-mentioned positive moments and contributions, some weaknesses can also be observed in the presented doctoral thesis.

In summarizing the theory in chapter one, the Phd candidate should make clearer conclusions and form a more definite opinion, which gives a deeper author's opinion.

It would be good if each chapter of the dissertation ends with conclusions.

Regarding to the recommendations, it can be stated that the Phd candidate complied with them and reflected them in the doctoral thesis.

The mentioned critical remarks in no way do not lower the quality of the performed analysis, which I consider to be very high

V. Conclusion:

The dissertation on the topic "SOCIAL-ECONOMIC POLICIES FOR ADAPTATION OF CHILDREN TO THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT", developed by the doctoral student Dragomira Stoyanova Bankova, represents a completed scientific and applied study of a current and significant problem in a national and European context. It is the result of a rich theoretical preparation in the chosen field and the skills of the author to conduct independent scientific research.

The above gives me reason to express my positive assessment of the dissertation work and to propose to the esteemed members of the Scientific Jury to make a decision to award the educational and scientific degree "Doctor" in the scientific specialty "Organization and Management Outside the Sphere of Material Production (Socio-Cultural Sphere)" to Dragomira Stoyanova Bankova.

25.01.2025 г.,

Blagoevgrad

Reviewer:

Prof Maria Kicheva- Kirova